

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ภาษาไทย ม. ๓ เล่ม ๑

หลักภาษาและการใช้ภาษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เขียน

เสนีย์ วิลาวรรณ อ.บ., ค.บ., M.A.

สุระ ดามาพงษ์ กศ.บ., กศ.ม.

ทัศนีย์ ล้วนสละ ศศ.บ.

ผู้ตรวจ

แสงเดือน ประพันธ์ กศ.บ., ศษ.ม.

โสภณ นิไชโยค ศศ.บ., ศศ.ม.

นันทวัลย์ ศรีปัญญาพร ศศ.บ., ศศ.ม.

บรรณาธิการ

ปัทมา ดำประสิทธิ์ ศศ.บ., ศศ.ม.

ทิพย์โชค ไชยวิศิษฐ์กุล กศ.บ., ศศ.ม.

สุมาลี มีปลอด ศศ.บ. (เกียรตินิยม)

ผลิตและจัดจำหน่ายโดย บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด

วัฒนาพานิช **สารานุกรม**

๒๑๖-๒๒๐ ถนนบำรุงเมือง แขวงสำราญราษฎร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒ ๒๒๒๒ ๙๙๙๔ • ๐๒ ๒๒๒๒ ๔๙๙๑-๒ FAX ๐๒ ๒๒๔๔ ๖๔๔๖ • ๐๒ ๒๒๔๔ ๖๔๔๗

email: info@wpp.co.th

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย หลักภาษาและการใช้ภาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ชุดนี้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ มีเป้าหมายให้นักเรียนและครูใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดชั้นปี และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่หลักสูตรกำหนด พัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะสำคัญทั้งด้านการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ตลอดจนพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข

ในการจัดทำหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย หลักภาษาและการใช้ภาษา ชุดนี้ คณะผู้จัดทำซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาและการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ อย่างลึกซึ้งทั้งด้านวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของนักเรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดชั้นปี สาระการเรียนรู้แกนกลาง แนวทางการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แล้วจึงนำองค์ความรู้ที่ได้มาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างครบถ้วนตามหลักสูตร

การเสนอเนื้อหา กิจกรรม และองค์ประกอบอื่น ๆ ในหนังสือเรียนชุดนี้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงศักยภาพของนักเรียน เน้นการเรียนรู้แบบองค์รวมบนพื้นฐานของกระบวนการแนวคิดทางการเรียนรู้อย่างหลากหลาย จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มุ่งพัฒนาการคิด และพัฒนาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมองของนักเรียน อันจะช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย หลักภาษาและการใช้ภาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ชุดนี้จะสนับสนุนให้นักเรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ด้านภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

คณะผู้จัดทำ

คำชี้แจง

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย หลักภาษาและการใช้ภาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ได้ออกแบบเป็นหน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วย

๑. **ตัวชี้วัดชั้นปี** เป็นเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนแต่ละชั้นปี ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้มีรหัสของมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีกำกับไว้หลังตัวชี้วัดชั้นปี เช่น ท ๑.๑ ม. ๓/๑ (รหัสแต่ละตัวมีความหมาย ดังนี้ ท คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ๑.๑ คือ สาระที่ ๑ การอ่าน มาตรฐานการเรียนรู้ข้อที่ ๑ ม. ๓/๑ คือ ตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ข้อ ๑)

๒. **ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้** เป็นการจัดระเบียบและรวบรวมเนื้อหาแต่ละหน่วย พร้อมแสดงความเชื่อมโยงของเนื้อหาในสาระนั้น ๆ ไว้ด้วย เพื่อสื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนขึ้น นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย เป็นผังมโนทัศน์ที่แสดงขอบข่ายเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยมีชื่อหน่วยการเรียนรู้ หัวข้อหลัก หัวข้อรอง และหัวข้อย่อยของเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้

๓. **ประโยชน์จากการเรียนรู้** นำเสนอไว้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนนำความรู้และทักษะจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔. **ชวนคิด ชวนตอบ** เป็นคำถามหรือสถานการณ์ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจต้องการที่จะค้นหาคำตอบ

๕. **เนื้อหา** แบ่งเป็นหัวข้อหลัก หัวข้อรอง และหัวข้อย่อย ตรงตามตัวชี้วัดชั้นปี มีกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้แทรกเป็นช่วง ๆ เนื้อหาบางตอนอาจนำเสนอด้วยภาพ แผนภูมิ และแผนที่ความคิด นอกจากนี้ยังประกอบด้วยส่วนสำคัญอื่น ๆ

๕.๑ **คำสำคัญ** ระบุงคำสำคัญที่แทรกอยู่ในเนื้อหาโดยใช้ลักษณะตัวอักษรให้ต่างจากตัวพื้น คำสำคัญนี้จะใช้ตัวเน้นเฉพาะคำที่ปรากฏคำแรกในเนื้อหา ไม่เน้นคำที่เป็นหัวข้อ

๕.๒ **เรื่องน่ารู้/เกร็ดความรู้** เป็นความรู้เพิ่มเติมที่เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาในหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น โดยคัดสรรเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจ

๕.๓ **แหล่งสืบค้นความรู้/แหล่งสืบค้นข้อมูล** เป็นแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ หนังสือ สถานที่ บุคคล เพื่อให้ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับเรื่องที่เรียน

๕.๔ **กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้** เป็นกิจกรรมที่กำหนดไว้เมื่อจบเนื้อหาแต่ละตอนหรือหัวข้อ เป็นกิจกรรมที่หลากหลาย ใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหา เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน สะดวกในการปฏิบัติ กระตุ้นให้นักเรียนได้คิด และส่งเสริมให้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

๖. **บทสรุป** ได้จัดทำบทสรุปไว้เป็นความเรียงหรือบรรยาย เป็นการทบทวนความรู้ หรือการเรียนรู้กว้าง ๆ อย่างรวดเร็ว

๗. **กิจกรรมเสนอแนะ** เป็นกิจกรรมบูรณาการทักษะที่รวมหลักการและความคิดรวบยอดในเรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนได้เรียนรู้ไปแล้วมาประยุกต์ในการปฏิบัติกิจกรรม

๘. **โครงการ** เป็นข้อเสนอแนะในการกำหนดให้นักเรียนปฏิบัติโครงการ โดยเสนอแนะหัวข้อโครงการและแนวทางการปฏิบัติโครงการที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีของหน่วยการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิด การวางแผน และการแก้ปัญหาของนักเรียน

๙. **การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน** เป็นกิจกรรมที่เสนอแนะให้นักเรียนได้นำความรู้ทักษะในการประยุกต์ความรู้ในหน่วยการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๑๐. **คำถามทบทวน** เป็นคำถามเพื่อทบทวนผลการเรียนรู้ของนักเรียน

๑๑. **ท้ายเล่ม** ประกอบด้วยบรรณานุกรมและอภิธานศัพท์

๑๑.๑ **บรรณานุกรม** เป็นรายชื่อหนังสือ เอกสาร เว็บไซต์ ที่ใช้ค้นคว้าอ้างอิงประกอบการเขียน

๑๑.๒ **อภิธานศัพท์** เป็นการนำคำสำคัญที่แทรกอยู่ในเนื้อหาและคำศัพท์ที่ควรรู้มาอธิบายความหมาย และนำมาจัดเรียงตามลำดับอักษรเพื่อสะดวกในการค้นคว้า และเป็นการฝึกใช้พจนานุกรม

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ กลุ่มคำและประโยค ๑

- ❖ ตัวชี้วัดชั้นปี ๑
- ❖ ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้..... ๑
- ❖ ประโยชน์จากการเรียนรู้..... ๑
- ❖ ขวนคิด ขวนตอบ ๑
 - กลุ่มคำ ๒
 - ๑. ชนิดของกลุ่มคำ ๓
 - ๒. หน้าที่ของกลุ่มคำ ๔
 - ประโยค ๖
 - ๑. ประโยคความเดียว
 - ซับซ้อน ๗
 - ๒. ประโยคความรวม
 - ซับซ้อน ๘
 - ๓. ประโยคความซ้อน
 - ซับซ้อน ๙
 - ๔. ประโยคแสดงเงื่อนไข..... ๑๑
 - ๕. ประโยคแสดงเงื่อนไข
 - ซับซ้อน ๑๓
- ❖ สรุป ๑๔
- ❖ กิจกรรมบูรณาการ ๑๔
 - ☆ กิจกรรมเสนอแนะ ๑๔
 - ☆ โครงการ ๑๕
 - ☆ การประยุกต์ใช้ในชีวิต
 - ประจำวัน ๑๕
 - ☆ คำถามทบทวน..... ๑๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การใช้ภาษา

เพื่อการสื่อสาร ๑๖

- ❖ ตัวชี้วัดชั้นปี ๑๖
- ❖ ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้..... ๑๖

- ❖ ประโยชน์จากการเรียนรู้..... ๑๖
- ❖ ขวนคิด ขวนตอบ ๑๖
 - การใช้ภาษาให้ถูกต้องตาม
 - หลักเกณฑ์ของภาษา..... ๑๗
 - ๑. การเลือกใช้คำให้ตรงกับ
 - ความหมาย..... ๑๗
 - ๒. การใช้คำให้ถูกต้องตาม
 - ระเบียบของภาษา ๑๙
 - ๓. การเรียบเรียงประโยค
 - ให้สละสลวย..... ๒๑
 - ๔. คำที่มีความหมายตรง
 - และความหมายโดยนัย . ๒๓
 - การเลือกใช้คำให้เหมาะสม
 - กับกาลเทศะและบุคคล..... ๒๕
 - ระดับของภาษา ๒๕
 - ๑. ภาษาไม่เป็นทางการ.....๒๖
 - ๒. ภาษากึ่งทางการ.....๒๖
 - ๓. ภาษาทางการ๒๖
 - การใช้ภาษาในกลุ่มอาชีพ
 - หรือวงการต่าง ๆ ๒๘
 - ๑. ภาษาที่ใช้ในกลุ่มสังคม
 - หรือวงการต่าง ๆ..... ๒๘
 - ๒. ภาษาที่ใช้ในกลุ่มวิชาการ
 - หรือวิชาต่าง ๆ ๒๘
- ❖ สรุป ๒๙
- ❖ กิจกรรมบูรณาการ ๓๐
 - ☆ กิจกรรมเสนอแนะ ๓๐
 - ☆ โครงการ ๓๐

- ☆ การประยุกต์ใช้ในชีวิต
 - ประจำวัน ๓๑
- ☆ คำถามทบทวน..... ๓๑

- ☆ การประยุกต์ใช้ในชีวิต
 - ประจำวัน ๔๘
- ☆ คำถามทบทวน..... ๔๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ คำภาษาต่างประเทศ ในภาษาไทย..... ๓๒

- ❖ ตัวชี้วัดชั้นปี ๓๒
- ❖ ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้..... ๓๒
- ❖ ประโยชน์จากการเรียนรู้..... ๓๒
- ❖ ขวนคิด ขวนตอบ ๓๒
 - ลักษณะของคำภาษา
 - ต่างประเทศที่ยืมมาใช้
 - ในภาษาไทย ๓๓
 - ๑. สาเหตุที่ทำให้เกิดการยืม
 - ภาษา ๓๓
 - ๒. อิทธิพลของภาษา
 - ต่างประเทศที่มีผล
 - ต่อภาษาไทย ๓๓
 - ๓. วิธีการนำคำภาษา
 - ต่างประเทศมาใช้ใน
 - ภาษาไทย ๓๔
 - คำที่มาจากภาษาต่างประเทศ.. ๓๔
 - ๑. ภาษาเขมร ๓๔
 - ๒. ภาษาบาลีและ
 - ภาษาสันสกฤต..... ๓๙
 - ๓. ภาษาอังกฤษ..... ๔๓
 - ๔. ภาษาจีน..... ๔๔
 - ๕. ภาษาชาว..... ๔๕
 - ศัพท์บัญญัติ..... ๔๖
 - ❖ สรุป ๔๗
 - ❖ กิจกรรมบูรณาการ ๔๗
 - ☆ กิจกรรมเสนอแนะ ๔๗
 - ☆ โครงการ ๔๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ การพัฒนาทักษะ

การฟังและการดู.. ๔๙

- ❖ ตัวชี้วัดชั้นปี ๔๙
- ❖ ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้..... ๔๙
- ❖ ประโยชน์จากการเรียนรู้..... ๔๙
- ❖ ขวนคิด ขวนตอบ ๔๙
 - หลักสำคัญในการฟังและ
 - การดู..... ๕๐
 - ๑. ความหมายของการฟัง
 - และการดู ๕๐
 - ๒. ความสำคัญของการฟัง
 - และการดู ๕๐
 - ๓. ศิลปะในการฟัง ๕๑
 - ๔. ลักษณะของการฟัง
 - และการดูที่ดี..... ๕๒
 - ๕. ความมุ่งหมายในการฟัง
 - และการดู ๕๒
 - มารยาทในการฟังและการดู.. ๕๒
 - การพัฒนาประสิทธิภาพ
 - การฟังและการดู ๕๓
 - ๑. การจับใจความสำคัญ
 - และรายละเอียดของ
 - เรื่องที่ฟังและดู..... ๕๔
 - ๒. การสรุปความจากเรื่อง
 - ที่ฟังและดู ๕๕
 - ๓. การวิพากษ์วิจารณ์จาก
 - เรื่องที่ฟังและดู..... ๕๖
 - ๔. การวิเคราะห์ข้อเท็จจริง
 - และข้อคิดเห็นจากเรื่อง
 - ที่ฟังและดู ๕๘

๕. การฟังและการดูเพื่อให้ เกิดความซาบซึ้งและความ ชื่นชม	๕๙
๖. การฟังและการดูเพื่อ ให้เกิดจินตนาการและ ความคิดสร้างสรรค์	๖๐
๗. การประเมินค่าเรื่องที่ฟัง และดู.....	๖๑
● วิจารณ์งานในการฟังและ การดู.....	๖๒
● การฟังข้อความประเภท ต่าง ๆ	๖๔
๑. พระบรมราโชวาท	๖๔
๒. คำปราศรัย	๖๕
๓. ข่าว.....	๖๘
๔. สารประชาสัมพันธ์.....	๖๙
๕. บทความหรือสารคดี	๗๐
๖. โฆษณา	๗๒
❖ สรุป	๗๓
❖ กิจกรรมบูรณาการ	๗๓
☆ กิจกรรมเสนอแนะ	๗๓
☆ โครงการ	๗๔
☆ การประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวัน	๗๔
☆ คำถามทบทวน.....	๗๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ การพัฒนาทักษะ

การพูด.....	๗๔
❖ ตัวชี้วัดชั้นปี	๗๕
❖ ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้.....	๗๕
❖ ประโยชน์จากการเรียนรู้.....	๗๕
❖ ชวนคิด ชวนตอบ	๗๕

● หลักทั่วไปของการพูด	๗๖
๑. ประเภทของการพูด	๗๖
๒. โอกาสที่ใช้ในการพูด	๗๘
● การพูดรายงานการศึกษา ค้นคว้า	๗๙
● การพูดในโอกาสต่าง ๆ.....	๘๐
๑. การกล่าวต้อนรับ	๘๐
๒. การกล่าวอำลา.....	๘๑
๓. การกล่าวสดุดี.....	๘๑
๔. การพูดไว้อาลัย	๘๒
๕. การพูดให้โอวาท	๘๔
๖. การพูดแสดงความเห็นใจ หรือเสียใจ	๘๕
๗. การพูดโน้มน้าวใจ.....	๘๖
๘. การพูดในฐานะพิธีกร.....	๘๗
๙. การอภิปราย	๘๙
๑๐. การโต้เถียง	๙๒
● มารยาทในการพูด	๙๕
❖ สรุป	๙๕
❖ กิจกรรมบูรณาการ	๙๖
☆ กิจกรรมเสนอแนะ	๙๖
☆ โครงการ	๙๖
☆ การประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวัน	๙๗
☆ คำถามทบทวน.....	๙๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ การพัฒนาทักษะ

การอ่าน.....	๙๘
❖ ตัวชี้วัดชั้นปี	๙๘
❖ ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้.....	๙๘
❖ ประโยชน์จากการเรียนรู้.....	๙๘
❖ ชวนคิด ชวนตอบ	๙๘

● การอ่านออกเสียงร้อยแก้ว...๙๙	
๑. การอ่านบทความ	๙๙
๒. การอ่านนิทาน	๙๙
๓. การอ่านเรื่องตลก	๑๐๐
๔. การอ่านเรื่องเศร้า.....	๑๐๐
● การอ่านออกเสียง ร้อยกรอง	๑๐๑
๑. กลอน	๑๐๒
๒. โคลง.....	๑๐๓
๓. กาพย์.....	๑๐๔
๔. ฉันท์.....	๑๐๕
๕. ร้อยกรองปัจจุบัน	๑๐๖
● การท่องจำคำประพันธ์	๑๐๙
● การอ่านในใจ.....	๑๑๑
๑. การอ่านจับใจความ	๑๑๒
๒. การอ่านสรุปความ	๑๑๓
๓. การอ่านตีความ	๑๑๖
๔. การอ่านวิเคราะห์	๑๑๗
๕. การอ่านวิจารณ์	๑๑๘
๖. การอ่านเพื่อประเมินค่า	๑๑๙
● การอ่านและพิจารณา วรรณกรรม	๑๒๑
๑. การพิจารณาวรรณกรรม ร้อยแก้ว.....	๑๒๒
๒. การพิจารณาส่วนประกอบ ของหนังสือ.....	๑๒๗
๓. การพิจารณาวรรณกรรม ร้อยกรอง	๑๓๑
● มารยาทในการอ่าน และนิสัยรักการอ่าน.....	๑๓๘
❖ สรุป	๑๔๐
❖ กิจกรรมบูรณาการ	๑๔๐

☆ กิจกรรมเสนอแนะ	๑๔๐
☆ โครงการ	๑๔๑
☆ การประยุกต์ใช้ในชีวิต ประจำวัน	๑๔๒
☆ คำถามทบทวน.....	๑๔๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ การพัฒนาทักษะ

การเขียน	๑๔๓
❖ ตัวชี้วัดชั้นปี	๑๔๓
❖ ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้... ..	๑๔๓
❖ ประโยชน์จากการเรียนรู้.....	๑๔๓
❖ ชวนคิด ชวนตอบ	๑๔๓
● กระบวนการเขียน	๑๔๔
● การใช้ภาษาในการเขียน	๑๔๔
๑. สำนวนภาษา	๑๔๔
๒.โวหาร	๑๔๔
● การเขียนข้อความตาม สถานการณ์และโอกาส.....	๑๔๘
๑. การเขียนคำอวยพร ในโอกาสต่าง ๆ.....	๑๔๘
๒. การเขียนคำขวัญ	๑๕๐
๓. การเขียนคำคม.....	๑๕๒
๔. การเขียนคติพจน์	๑๕๓
๕. การเขียนโฆษณา	๑๕๓
● การเขียนรูปแบบต่าง ๆ....	๑๕๔
๑. การเขียนอัตชีวประวัติ หรือชีวประวัติ	๑๕๔
๒. การเขียนย่อความ.....	๑๕๕
๓. การเขียนจดหมาย กิจธุระ	๑๕๘
๔. การเขียนจดหมาย ธุรกิจ	๑๖๐
๕. การเขียนจดหมาย ราชการ	๑๖๔

๖. การกรอกแบบรายการ...๑๗๕
 ๗. การเขียนอธิบาย ๑๘๐
 ๘. การเขียนชี้แจง ๑๘๐
 ๙. การเขียนโต้แย้ง..... ๑๘๑
 ๑๐. การเขียนรายงานการ
 ศึกษาค้นคว้า ๑๘๒
 ๑๑. การเขียนรายงาน
 โครงการ..... ๑๘๕
 ๑๒. การเขียนบทความ๑๘๗
 ๑๓. การแต่งร้อยกรอง..... ๑๙๐
 ❖ สรุป ๑๙๖
 ❖ กิจกรรมบูรณาการ ๑๙๖
 ☆ กิจกรรมเสนอแนะ ๑๙๖
 ☆ โครงการ ๑๙๗
 ☆ การประยุกต์ใช้ในชีวิต
 ประจำวัน ๑๙๗
 ☆ คำถามทบทวน..... ๑๙๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘ ภูมิปัญญาทาง

- ภาษา..... ๑๙๘
 ❖ ตัวชี้วัดชั้นปี ๑๙๘
 ❖ ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้...๑๙๘
 ❖ ประโยชน์จากการเรียนรู้.....๑๙๘
 ❖ ขวนคิด ขวนตอบ ๑๙๘
 ● ลักษณะและประเภทของ
 วรรณกรรมพื้นบ้าน ๑๙๙

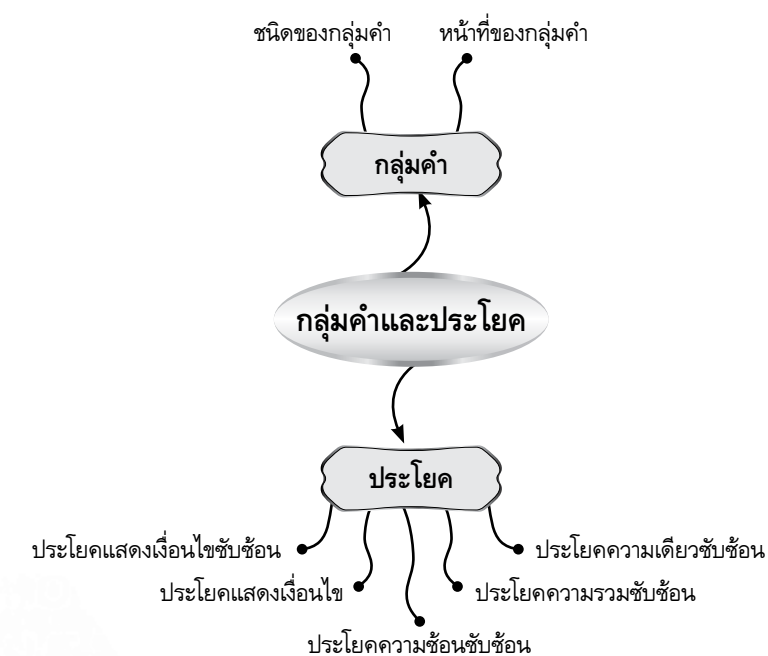
๑. ลักษณะของวรรณกรรม
 พื้นบ้าน ๑๙๙
 ๒. ประเภทของวรรณกรรม
 พื้นบ้าน..... ๒๐๐
 ● คุณค่าของวรรณกรรม
 พื้นบ้าน..... ๒๐๑
 ● เพลงพื้นบ้าน.....๒๐๒
 ๑. การละเล่น
 เพลงพื้นบ้าน.....๒๐๒
 ๒. ประเภทของ
 เพลงพื้นบ้าน.....๒๐๒
 ๓. เพลงปฎิพากย์.....๒๐๓
 ๔. เพลงประกอบพิธีกรรม..๒๐๔
 ๕. เพลงประกอบ
 การละเล่น ๒๐๕
 ● คุณค่าของเพลงพื้นบ้าน....๒๐๘
 ❖ สรุป ๒๐๙
 ❖ กิจกรรมบูรณาการ ๒๐๙
 ☆ กิจกรรมเสนอแนะ ๒๐๙
 ☆ โครงการ ๒๑๐
 ☆ การประยุกต์ใช้ในชีวิต
 ประจำวัน ๒๑๐
 ☆ คำถามทบทวน..... ๒๑๐
 ◆ บรรณานุกรม ๒๑๑
 ◆ อภิธานศัพท์ ๒๑๓

กลุ่มคำและประโยค

ตัวชี้วัดชั้นปี

วิเคราะห์โครงสร้างประโยคซับซ้อน ท ๔.๑ (ม. ๓/๒)

ผังมโนทัศน์สาระการเรียนรู้

ประโยชน์จากการเรียนรู้

- รู้จักกลุ่มคำ ชนิด และหน้าที่ของกลุ่มคำในประโยค
- รู้จักประโยคซับซ้อนและประโยคแสดงเงื่อนไข
- ใช้กลุ่มคำและประโยคในการสื่อสารได้ถูกต้อง

ชวนคิด ชวนตอบ

- กลุ่มคำและประโยคต่างกันอย่างไร
- ประโยคที่ซับซ้อนแตกต่างจากประโยคธรรมดาอย่างไร

นักเรียนเคยเรียนรู้ลักษณะของคำมาแล้วว่าคำอาจเป็นคำมูลคำเดียวหรือคำมูลตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไปรวมกัน เกิดเป็นคำใหม่ชนิดต่าง ๆ เช่น คำประสม คำซ้อน คำซ้ำ คำสมาส และคำสมาสมีสันนิเรารู้ว่าคำเหล่านี้เป็นคำคำเดียวถึงแม้จะประกอบด้วยคำมูลหลายคำหรือหลายพยางค์ก็ตาม

ในการนำคำมูลตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไปมารวมกัน นอกจากจะเกิดคำชนิดต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว กลุ่มของคำมูลเหล่านั้นอาจเกิดเป็นข้อความ ๒ ชนิด คือ กลุ่มคำและประโยค ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนต่อไป

กลุ่มคำ

กลุ่มคำ คือ ข้อความที่เกิดจากการนำคำตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไป อาจเป็นคำมูลหรือคำที่สร้างขึ้นใหม่จากคำมูลมาเรียงต่อกัน ทำให้เกิดความหมายไปในทางเดียวกัน หรือเพิ่มขึ้นตรงตามความหมายของคำเดิมที่นำมารวมกัน และความหมายนั้นพอเป็นที่เข้าใจได้แต่ยังไม่สมบูรณ์เป็นประโยค และไม่เกิดเป็นคำใหม่ชนิดใดชนิดหนึ่ง

เกร็ดความรู้

กลุ่มคำ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วลี

คำในภาษาไทยแต่ละคำจะมีรูปเดียว ไม่ว่าจะทำหน้าที่ใดในประโยค ต่างกับบางภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อบอกหน้าที่ของแต่ละคำ ดังนั้นในการสังเกตชนิดและหน้าที่ของคำในภาษาไทยต้องพิจารณาจากการเรียงลำดับคำและความหมายของคำเป็นสำคัญ ถึงแม้จะมีการเรียงลำดับคำอย่างเดียวกัน ถ้าความหมายต่างกันแล้วคำที่เกิดขึ้นใหม่ก็จะต่างชนิดกัน เช่น อาจเป็นคำประสม กลุ่มคำ หรือประโยคก็ได้ เช่น

๑. ปากกาตัวที่เกาะบนกิ่งไม้ยาวมาก

ปากกา หมายถึง ปากของกาซึ่งเป็นชนิดหนึ่ง **ปากกา** จึงเป็น **กลุ่มคำ**

ปากกาดำนี้เขียนดี

ปากกา หมายถึง เครื่องมือในการเขียนหนังสือ **ปากกา** จึงเป็น **คำประสม**

๒. เขาเปิดพัดลม

พัดลม หมายถึง เครื่องใช้ทำให้เกิดลม **พัดลม** จึงเป็น **คำประสม**

เขาพัดลมแรงไฟในเตา

พัด เป็นกริยา **ลม** เป็นกรรม **พัดลม** ทำหน้าที่ภาคแสดงของประโยค จึงเป็น **กลุ่มคำ**

๓. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นลูกเสือ

ลูกเสือ หมายถึง เด็กที่อยู่ในคณะที่ตั้งขึ้นสำหรับอบรมให้เป็นพลเมืองดี **ลูกเสือ** จึงเป็น **คำประสม**

ลูกเสือตัวนี้ชนมาก

ลูกเสือ หมายถึง ลูกของเสือ **ลูกเสือ** จึงเป็น **กลุ่มคำ**

๔. เขาเติมน้ำแข็งเปล่า

น้ำแข็ง หมายถึง น้ำที่ถูกความเย็นและแข็งตัวเป็นก้อน **น้ำแข็ง** จึงเป็น **คำประสม**

น้ำแข็งเมื่ออุณหภูมิ ๔ องศาเซลเซียส

น้ำแข็ง หมายถึง น้ำเปลี่ยนสภาพเป็นของแข็ง **น้ำแข็ง** จึงเป็น **ประโยค**

๕. เขารับประทานข้าวเย็น ตอน ๖ โมงเย็น

ข้าวเย็น หมายถึง ข้าวมื้อที่รับประทานในเวลาเย็น **ข้าวเย็น** จึงเป็น **คำประสม**

เขาชอบรับประทานข้าวเย็นมากกว่าข้าวร้อน ๆ

ข้าวเย็น หมายถึง ข้าวที่เย็นแล้ว **ข้าวเย็น** จึงเป็น **กลุ่มคำ**

ข้าวเย็นมากแล้วต้องอุ่นใหม่

ข้าว เป็นประธาน **เย็น** เป็นกริยา **ข้าวเย็น** จึงเป็น **ประโยค**

๑. ชนิดของกลุ่มคำ

กลุ่มคำในภาษาไทย แบ่งออกเป็น ๗ ชนิด และเรียกชื่อตามชนิดของคำที่เป็นคำต้นของกลุ่มคำนั้น เช่น

๑. **กลุ่มคำนามหรือนามวลี** เป็นกลุ่มคำที่ขึ้นต้นด้วยคำนาม เช่น โรงเรียนของเรา เด็กหลายคน หนังสือเรียนภาษาไทย

๒. **กลุ่มคำสรรพนามหรือสรรพนามวลี** เป็นกลุ่มคำที่ขึ้นต้นด้วยคำสรรพนาม เช่น เราชาวไทย พระคุณเจ้า ท่านผู้ฟัง

๓. **กลุ่มคำกริยาหรือกริยวลี** เป็นกลุ่มคำที่ขึ้นต้นด้วยคำกริยา เช่น นอนพักผ่อน ทำมาหากิน ไปเที่ยว เดินเร็ว

๔. **กลุ่มคำวิเศษณ์หรือวิเศษณ์วลี** เป็นกลุ่มคำที่ขึ้นต้นด้วยคำวิเศษณ์ เช่น หอมชื่นใจ เย็นเฉียบคมกริบ สูงลิบลิ่ว

เกร็ดความรู้

กลุ่มคำ นอกจากจะขึ้นต้นด้วยคำทั้ง ๗ ชนิดแล้วยังขึ้นต้นด้วยคำประสม คำซ้ำ คำซ้อน คำสมาสได้ด้วย เช่น

ดินสอของฉัน

ดินสอ เป็นคำนามและคำประสม

มรณภาพนานมาแล้ว

มรณภาพ เป็นคำกริยาและคำสมาส

นอน ๆ อยู่กับบ้าน

นอน ๆ เป็นคำกริยาและคำซ้ำ

แจ่มใสเหมือนอากาศยามเช้า

แจ่มใส เป็นคำวิเศษณ์และคำซ้อน

ใกล้เคียงโรงเรียน

ใกล้เคียง เป็นคำบุพบทและเป็นคำซ้อน

แต่ทว่าเขาไม่มา

แต่ทว่า เป็นคำสันธานและคำประสม

๕. กลุ่มคำบุพบทหรือบุพบทวลี เป็นกลุ่มคำที่ขึ้นต้นด้วยคำบุพบท เช่น บนโต๊ะทำงาน ใกล้เคียง ด้วยน้ำใจ บนเส้นทางชีวิต จากใครคนหนึ่ง เพื่อความสบายใจ

๖. กลุ่มคำสันธานหรือสันธานวลี เป็นกลุ่มคำที่ขึ้นต้นด้วยคำสันธาน เช่น แต่ทว่า เพราะฉะนั้น ถึงอย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุนี้

๗. กลุ่มคำอุทานหรืออุทานวลี เป็นกลุ่มคำที่ขึ้นต้นด้วยคำอุทาน เช่น อะไรงั้นนี่ ! ตายจริง ! ช่างกระไรหนอ อนิจจา ! ตัวเรา

๒. หน้าที่ของกลุ่มคำ

กลุ่มคำทำหน้าที่ต่าง ๆ ในประโยคได้เช่นเดียวกับคำทั้ง ๗ ชนิด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุพบท คำสันธาน และคำอุทาน กลุ่มคำที่ทำหน้าที่อย่างคำชนิดใด ส่วนมากจะขึ้นต้นด้วยคำชนิดนั้น เช่น กลุ่มคำที่ทำหน้าที่อย่างนามจะขึ้นต้นด้วยคำนาม กลุ่มคำที่ทำหน้าที่อย่างกริยาจะขึ้นต้นด้วยคำกริยา

๒.๑ กลุ่มคำทำหน้าที่อย่างนาม

กลุ่มคำ	หน้าที่	ประโยค
เครื่องบินดินเผา	ประธาน	เครื่องบินดินเผาชิ้นนี้ราคาแพงมาก
	กรรมตรง	แม่ซื้อเครื่องบินดินเผามาฝากยาย
ผู้พิทักษ์ป่า	ส่วนเติมเต็ม	เขาคือผู้พิทักษ์ป่า
นิคมอุตสาหกรรม	ขยายนาม	จังหวัดระยองเป็นเมืองนิคมอุตสาหกรรม
เมื่อวานนี้ตอนสาย ๆ	ขยายกริยา	เขากลับบ้านเมื่อวานนี้ตอนสาย ๆ
เด็ก ๆ ทั้งหลาย	คำเรียกขาน	เด็ก ๆ ทั้งหลายออกเดินทางกันได้แล้ว

๒.๒ กลุ่มคำทำหน้าที่อย่างสรรพนาม

กลุ่มคำ	หน้าที่	ประโยค
เราทั้งหลาย	ประธาน	เราทั้งหลายเป็นคนไทย
	กรรมตรง	ครูวิชาภาษาไทยพอใจเราทั้งหลาย
	กรรมรอง	ครูสอนวาดรูปเราทั้งหลาย
	ส่วนเติมเต็ม	เขาเหมือนเราทั้งหลาย
	ขยายนาม	โรงเรียนเราทั้งหลายมีชื่อเสียงดีมานาน

๒.๓ กลุ่มคำทำหน้าที่อย่างกริยา

กลุ่มคำ	หน้าที่	ประโยค
ไปเรียน	กริยาแท้	พี่ชายไปเรียนหนังสือที่ต่างจังหวัด
คงจะ	กริยาช่วย	สัญญาคงจะได้รับรางวัลนักกีฬาดีเด่น
มีวิชา	ประธาน	มีวิชาดีกว่ามีทรัพย์
	กรรมตรง	คนฉลาดชอบมีวิชา
แสดงธรรม	ขยายนาม	ศาลาการเปรียญเป็นศาลาแสดงธรรม
ลงมาจากใต้	ขยายวิเศษณ์	นครชัยศรีตั้งอยู่ที่ต่ำลงมาจากใต้

๒.๔ กลุ่มคำทำหน้าที่อย่างวิเศษณ์

กลุ่มคำ	หน้าที่	ประโยค
ยิ่งใหญ่	ขยายนาม	เมืองทริภุญชัยมีอำนาจยิ่งใหญ่
ทั้งสามคน	ขยายสรรพนาม	เขาทั้งสามคนตื่นตาตื่นใจกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ
ใกล้ที่สุด	ขยายกริยา	บ้านที่อยู่ใกล้ที่สุดเป็นบ้านของฉัน
สม่ำเสมอตลอดปี	ขยายวิเศษณ์	เขาทำงานดีสม่ำเสมอตลอดปี

๒.๕ กลุ่มคำทำหน้าที่อย่างบุพบท

กลุ่มคำ	หน้าที่	ประโยค
ในท่ามกลาง	นำหน้านาม	การแสดงคอนเสิร์ตในท่ามกลางผู้ฟังจำนวนมากเป็นไปด้วยดี
เฉพาะแต่	นำหน้าสรรพนาม	สิ่งของเหล่านี้จัดไว้เฉพาะแต่ผู้ประสบภัยน้ำท่วมเท่านั้น
ในระหว่าง	นำหน้ากริยา	สุนทรภู่แต่งนิราศพระบาทในระหว่างเดินทางไปนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี

๒.๖ กลุ่มคำทำหน้าที่อย่างสันธาน

กลุ่มคำ	หน้าที่	ประโยค
ทั้ง...และ	เชื่อมคำกับคำ	เจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทั้งเด็กและคนชรา
เพราะฉะนั้น...จึง	เชื่อมประโยคกับประโยค	เพชรมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะฉะนั้นเขาจึงเป็นที่รักของทุกคน

 ๒.๓ กลุ่มคำทำหน้าที่อย่างอุทาน

กลุ่มคำทำหน้าที่อย่างอุทาน ไม่ได้ทำหน้าที่ในประโยคเหมือนกลุ่มคำชนิดอื่น คือ ไม่มีความสัมพันธ์กับคำใดคำหนึ่งโดยตรง ทำหน้าที่เพียงเสริมใจความทั้งหมดในประโยคให้ชัดเจนขึ้นเท่านั้น

กลุ่มคำ	ประโยค
ตายจริง	ตายจริง ! นี่ย่ำคำหรือยังก็ไม่รู้
พุทโธเอ๋ย	พุทโธเอ๋ย ! ท่านพยัคฆ์ชา ท่านได้กล่าววาจาที่ไม่เคยมี
ดูซี	ดูซี ! ว่ามันเอียงออกอย่างนี้ เดียวก็หมุนหรือ

 กิจกรรมที่ ๑

๑. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มคำกับคำประสม กลุ่มคำกับประโยค
๒. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มรวบรวมกลุ่มคำชนิดต่าง ๆ ทั้ง ๗ ชนิดละไม่น้อยกว่า ๕ กลุ่มคำ
๓. แต่ละกลุ่มนำกลุ่มคำแต่ละชนิดที่รวบรวมมาแต่งเป็นเรื่อง กลุ่มละ ๑ เรื่อง แล้วนำมาอ่านให้เพื่อนฟังหน้าชั้นเรียน
๔. ยกตัวอย่างประโยคคนละ ๑ ประโยค โดยให้ในประโยคนั้นมีกลุ่มคำชนิดใดก็ได้รวมอยู่ด้วย ครูเขียนบนกระดาน เพื่อน ๆ ช่วยกันพิจารณาว่ากลุ่มคำในแต่ละประโยคทำหน้าที่ใดในประโยค
๕. แต่ละกลุ่มอ่านบทความเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วช่วยกันหากกลุ่มคำในบทความ พร้อมทั้งบอกด้วยว่าเป็นกลุ่มคำชนิดใด
๖. เลือกภาพมาคนละ ๑ ภาพ เขียนบรรยายภาพ โดยเลือกใช้กลุ่มคำให้เหมาะสมกับภาพ แล้วพิจารณาว่านักเรียนคนใดบรรยายภาพได้เหมาะสมที่สุด

 ประโยค

ประโยคที่เราใช้ในการสื่อสารกันส่วนใหญ่จะเป็นประโยคความเดียว ประโยคความรวม และประโยคความซ้อน ซึ่งเป็นประโยคที่มีโครงสร้างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน กล่าวคือ ถ้าเป็นประโยคความเดียว ก็จะประกอบด้วยบทประธาน บทกริยา หรือบทประธาน บทกริยา และบทกรรม ซึ่งไม่มีส่วนขยายหรือถ้ามีก็เป็นส่วนขยายที่เป็นคำหรือกลุ่มคำเล็ก ๆ เพียงคำเดียวหรือกลุ่มเดียว สำหรับประโยคความรวมจะประกอบด้วยประโยคความเดียวเพียง ๒ ประโยค ประโยคความซ้อนจะประกอบด้วยประโยคหลักและมีประโยคย่อยเพียงประโยคเดียว ทำหน้าที่ขยายประโยคหลัก

แต่ในการเขียนหรือการสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน การใช้ภาษาย่อมมีความซับซ้อนมากขึ้นตามความจำเป็น กล่าวคือประโยคความเดียวอาจมีกลุ่มคำยาว ๆ ประกอบด้วยบทประธาน บทกริยา และบทกรรม เพียงบทใดบทหนึ่ง หรือประกอบบทดังกล่าวสองบทหรือสามบทก็ได้ หากเป็นประโยคความรวมก็จะประกอบด้วยประโยคความเดียวมากกว่าสองประโยค ส่วนประโยคความซ้อนก็จะประกอบด้วยประโยคย่อยมากกว่าสองประโยค ในกรณีที่ประโยคซับซ้อนยิ่งกว่านั้นก็จะประกอบด้วยประโยคความรวมและประโยคความซ้อนระคนกัน หรือประโยคเงื่อนไขระคนกับประโยคความรวมหรือประโยคความซ้อน

 ๑. ประโยคความเดียวซับซ้อน

ประโยคความเดียวซับซ้อน คือ ประโยคความเดียวที่มีส่วนขยายทั้งบทประธาน บทกริยา หรือบทกรรม เพียงบทใดบทหนึ่งหรือหลาย ๆ บทก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ข้อความมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

 ๑.๑ ประโยคความเดียวซับซ้อนที่ภาคประธาน

- ๑) ส่วนขยายเป็นกลุ่มคำที่มีคำบุพบทนำหน้า เช่น
เครื่องบินดินเผาของชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
ตัวแทนเยาวชนจาก ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ประมาณ ๕๐ คน จะเดินทางมาเยี่ยมชมทำเนียบรัฐบาล
- ๒) ประธานเป็นกลุ่มคำที่มีคำว่า “การ” หรือ “ความ” นำหน้า เช่น
ความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ เป็นปัจจัยแห่งความสงบสุข
การส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ ช่วยให้สุขภาพแข็งแรงยิ่งขึ้น
- ๓) ประธานมีส่วนขยายเป็นคำหรือกลุ่มคำปะปนกัน เช่น
สินค้านานาชาติหลากหลายรูปแบบจากร้านค้าชุมชน แสดงถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านเป็นอย่างดี
ประโยคนี้อธิบาย คือ สินค้า
หลากหลายรูปแบบ ขยายกลุ่มคำ สินค้านานาชาติ
จากร้านค้าชุมชน ขยายกลุ่มคำ สินค้านานาชาติหลากหลายรูปแบบ

 ๑.๒ ประโยคความเดียวซับซ้อนที่ภาคแสดง

- ๑) กริยาหรือตัวแสดงเป็นกลุ่มคำ
นักกีฬาวิ่งกระโดดกระโจนข้ามรั้วด้วยความดีใจ
ชาวบ้านพยายามจ้องมองดูต้นไม้ประหลาดด้วยความสนใจ

- ๒) กริยาหรือตัวแสดงมีส่วนขยายอยู่หลายแห่งในประโยค
- ทุกเข้าก่อนเข้าเรียนครูตรวจการแต่งกายนักเรียนอย่างละเอียดหน้าแถว**
- ประโยคนี้ กริยา คือ ตรวจ
- ทุกเข้าก่อนเข้าเรียน อยู่ต้นประโยค ขยายกริยา ตรวจ
- อย่างละเอียดหน้าแถว อยู่ท้ายประโยค ขยายกริยา ตรวจ
- ๓) กริยาหรือตัวแสดงมีส่วนขยายต่อเนื่องกันหลายทอด
- นักเรียนค่อย ๆ จัดดอกกุหลาบใส่แจกันบนโต๊ะครู**
- ประโยคนี้ กริยาหรือตัวแสดง คือ จัด
- ค่อย ๆ ขยายกริยา จัด
- ใส่ ขยายกริยา จัด

กิจกรรมที่ ๒

- ๑. บอกลักษณะของประโยคความเดียวเปรียบเทียบกับประโยคความเดียวซับซ้อน
- ๒. ยกตัวอย่างประโยคความเดียวซับซ้อนในภาคประธานและภาคแสดง
- ๓. คัดเลือกประโยคความเดียวจากบทความ แล้วนำมาวิเคราะห์ว่าเป็นประโยคความเดียวซับซ้อนหรือไม่ ถ้าซับซ้อนซับซ้อนในส่วนใดของประโยค

๒. ประโยคความรวมซับซ้อน

ประโยคความรวมซับซ้อน คือ ประโยคความรวมที่ประกอบด้วยประโยคความเดียวมากกว่าสองประโยค โดยมีสันธานเป็นตัวเชื่อมเนื้อความของประโยคความเดียวทั้ง ๒ ประโยค และเนื้อความหรือใจความเป็นอย่างเดียวกันหรือต่างกันได้

- ๒.๑ ประโยคความรวมที่มีส่วนประกอบเป็นประโยคความเดียวซับซ้อน
- พืชสมุนไพรมิได้มีประโยชน์เฉพาะการปรุงอาหารเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาทำยาสมุนไพรรักษาโรคอีกด้วย
- ประโยคนี้เป็นประโยคความเดียว ๒ ประโยค มีสันธาน แต่ เป็นตัวเชื่อม ดังนี้
- พืชสมุนไพรมิได้มีประโยชน์เฉพาะการปรุงอาหารเท่านั้น
 - (พืชสมุนไพร) ยังนำมาทำยาสมุนไพรรักษาโรคอีกด้วย

- ๒.๒ ประโยคความรวมที่มีส่วนประกอบเป็นประโยคความรวม
- เขารับประทานอาหารรสจัด แต่ฉันรับประทานผลไม้รสเปรี้ยว ดังนั้นเขาจึงปวดท้อง แต่ฉันท้องเสีย

ประโยคนี้สามารถแยกได้ ดังนี้

ประโยคความรวม			สันธาน	ประโยคความรวม		
เขารับประทานอาหารรสจัด แต่ฉันรับประทานผลไม้รสเปรี้ยว			ดังนั้น...จึง	เขาปวดท้อง แต่ฉันท้องเสีย		
ประโยคความเดียว	สันธาน	ประโยคความเดียว		ประโยคความเดียว	สันธาน	ประโยค
เขารับประทานอาหารรสจัด	แต่	ฉันรับประทานผลไม้รสเปรี้ยว		เขาปวดท้อง	แต่	ฉันท้องเสีย

 ๒.๓ ประโยคความรวมที่มีส่วนประกอบเป็นประโยคความซ้อน

เขาตั้งใจจะไปนมัสการพระธาตุที่ประดิษฐานบนเจดีย์ภูเขาทอง

ประสบปัญหาเพราะฝนตกหนัก

ประโยคนี้สามารถแยกได้ ดังนี้

ประโยคความซ้อน			สันธาน	ประโยคความซ้อน		
เขาตั้งใจจะไปนมัสการพระธาตุที่ประดิษฐานบนเจดีย์ภูเขาทอง			แต่	เขาประสบปัญหาเพราะฝนตกหนัก		
ประโยคหลัก	คำเชื่อม	ประโยคหลัก		ประโยคหลัก	คำเชื่อม	ประโยค
เขาตั้งใจจะไปนมัสการพระธาตุ	ที่	ประดิษฐานบนเจดีย์ภูเขาทอง		(เขา) ต้องประสบปัญหา	เพราะ	ฝนตกหนัก

กิจกรรมที่ ๓

- ๑. เปรียบเทียบประโยคความรวมกับประโยคความรวมซับซ้อนว่าแตกต่างกันอย่างไร
- ๒. ยกตัวอย่างประโยคความรวมซับซ้อนพร้อมทั้งบอกว่าซับซ้อนในส่วนใด
- ๓. วิเคราะห์ความซับซ้อนของประโยคความรวมที่ใช้พูดจาสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน

๓. ประโยคความซ้อนซับซ้อน

ประโยคความซ้อนซับซ้อน คือ ประโยคความซ้อนซึ่งประกอบด้วยประโยคย่อยหรือมากกว่าหนึ่งประโยค ประโยคย่อยที่เพิ่มขึ้นนี้อาจเป็นนามาบุประโยค คุณาบุประโยค หรือประโยคก็ได้

 ๓.๑ ประโยคหลักหรือประโยคย่อยเป็นประโยคความเดียวซับซ้อน

นักกีฬากำลังฝึกซ้อมอยู่กลางสนาม ซึ่งเพิ่งสร้างเสร็จเรียบร้อยเมื่อสัปดาห์ที่แล้ว

ประโยคนี้อาจแยกได้ ดังนี้

ประโยคหลัก		คำเชื่อม	ประโยคหลัก	
นักกีฬากำลังฝึกซ้อมอยู่กลางสนาม		ซึ่ง	เพิ่งสร้างเสร็จเรียบร้อยเมื่อสัปดาห์ที่แล้ว	
ภาคประธาน	ภาคแสดง		ภาคประธาน	ภาคแสดง
นักกีฬา	กำลังฝึกซ้อมอยู่กลางสนาม		(สนาม)	เพิ่งสร้างเสร็จเรียบร้อยเมื่อสัปดาห์ที่แล้ว

 ๓.๒ ประโยคความซ้อน ซึ่งมีส่วนประกอบเป็นประโยคความรวม

ละครพูดเรื่องเห็นแก่ลูกที่ครูและนักเรียนแสดงได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก
ประโยคนี้อาจแยกได้ ดังนี้

ประโยคหลัก	ประโยคย่อย (เป็นประโยคความรวม)		
ละครพูดเรื่องเห็นแก่ลูกได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก	ประโยคความเดียว	ตัวเชื่อม	ประโยคความเดียว
	ครูแสดง	และ	นักเรียนแสดง

 ๓.๓ ประโยคความซ้อน ซึ่งมีส่วนประกอบเป็นประโยคความซ้อน

ครูบอกแก่ลูกศิษย์ทั้งหลายว่า เราควรมีจิตใจเข้มแข็งอดทนจึงจะต่อสู้กับอุปสรรคนานัปการที่เข้ามาล้อมรอบตัวเราได้
ประโยคนี้อาจแยกได้ ดังนี้

ประโยคหลัก	คำเชื่อม	ประโยคย่อย (เป็นประโยคความรวม)			
ครูบอกแก่ลูกศิษย์ทั้งหลาย	ว่า	เราควรมีจิตใจเข้มแข็งอดทนจึงจะต่อสู้กับอุปสรรคนานัปการที่เข้ามาล้อมรอบตัวเราได้			
		ประโยคความซ้อน			ตัวเชื่อม
		ประโยคหลัก	ตัวเชื่อม	ประโยคย่อย	
		เราควรมีจิตใจเข้มแข็งอดทน	จึง	(จะ) ต่อสู้กับอุปสรรคนานัปการ	

กิจกรรมที่ ๔

- เปรียบเทียบประโยคความซ้อนกับประโยคความซ้อนซับซ้อน
- ยกตัวอย่างประโยคความซ้อนซับซ้อนลักษณะต่าง ๆ
- แต่งประโยคความซ้อนซับซ้อน เป็นเรื่องสั้น ๆ

๔. ประโยคแสดงเงื่อนไข

ประโยคแสดงเงื่อนไข คือ ประโยคที่ประกอบด้วยประโยคความเดียวตั้งแต่สองประโยคขึ้นไปเชื่อมกันด้วยสันธานและมีใจความเป็นเงื่อนไขต่อกัน คือ ประโยคหนึ่งเป็นตัวเงื่อนไข อีกประโยคหนึ่งเป็นผลที่ตามมา เช่น

เขาจะกลับบ้านก็ต่อเมื่อเขาออกกำลังกายเสร็จ

เขาออกกำลังกายเสร็จ : เงื่อนไข

เขาจะกลับบ้าน : ผลที่ตามมา

ถ้าเธอตั้งใจ เธอต้องทำสำเร็จ

เธอตั้งใจ : เงื่อนไข

เธอต้องทำสำเร็จ : ผลที่ตามมา

อุปกรณ์กีฬาเหล่านี้สมาคมให้เฉพาะโรงเรียนในชนบทที่ขาดแคลน

โรงเรียนในชนบทที่ขาดแคลน : เงื่อนไข

อุปกรณ์กีฬาเหล่านี้ : ผลที่ตามมา

เราจะจ่ายเงินก็ต่อเมื่อได้รับสินค้าเรียบร้อยแล้ว

ได้รับสินค้าเรียบร้อยแล้ว : เงื่อนไข

เราจะจ่ายเงิน : ผลที่ตามมา

จะเห็นได้ว่า ประโยคเงื่อนไขข้างต้นจะใช้สันธานเป็นตัวเชื่อมประโยค สันธานที่ใช้เชื่อมได้แก่ ถ้า ถ้า...ก็ หาก...ก็ หากว่า ในกรณีที่ แม่ แม่...ว่า ต่อเมื่อ ก็ต่อเมื่อ เฉพาะ...ที่ ทั้งนี้ต้อง ฯลฯ นอกจากนี้ประโยคแสดงเงื่อนไขอาจจะมีลักษณะคล้ายประโยคความรวมและประโยคความซ้อนบางจำพวก เช่น

 ๔.๑ ประโยคที่แสดงเงื่อนไขที่มีลักษณะคล้ายประโยคความรวม

ถ้าเจ้าบ่าวมีเพียงพัวเหน็บหลังมาฝ่ายหญิงก็จะยกเจ้าสาวให้

เจ้าบ่าวมีเพียงพัวเหน็บหลังมา : เงื่อนไข

ฝ่ายหญิงจะยกเจ้าสาวให้ : ผลที่ตามมา

หากชายหญิงประสงค์จะแต่งงานกัน ฝ่ายชายต้องไปสู่ขอฝ่ายหญิงก่อน

ชายหญิงประสงค์จะแต่งงานกัน : เงื่อนไข

ฝ่ายชายต้องไปสู่ขอฝ่ายหญิงก่อน : ผลที่ตามมา

ในกรณีที่ฝ่ายหญิงเรียกร้องเรียนหอ ฝ่ายชายจะบอกแขกมาช่วยกันปลูกเรียนหอ

ฝ่ายหญิงเรียกร้องเรียนหอ : เงื่อนไข

ฝ่ายชายจะบอกแขกมาช่วยกันปลูกเรียนหอ : ผลที่ตามมา

แม้เจ้าบ่าวจะเป็นคนจน ฝ่ายหญิงก็ไม่รังเกียจเจ้าบ่าว

เจ้าบ่าวเป็นคนจน : เงื่อนไข

ฝ่ายหญิงไม่รังเกียจเจ้าบ่าว : ผลที่ตามมา

ประโยคข้างต้นจัดเป็นประโยคความรวมที่มีเนื้อความคล้อยตามกัน โดยมีสันธาน ถ้า...ก็ หาก ในกรณีที่ แม้...ก็

๔.๒ ประโยคแสดงเงื่อนไขที่มีลักษณะคล้ายประโยคความซ้อน

เพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวส่วนมากเป็นบุคคลที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวรักใคร่ใกล้ชิด

เจ้าบ่าวเจ้าสาวรักใคร่ใกล้ชิด : เงื่อนไข

เพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวส่วนมากเป็นบุคคล : ผลที่ตามมา

ประโยคความซ้อนนี้มีประโยคย่อย เจ้าบ่าวเจ้าสาวรักใคร่ใกล้ชิด เป็นประโยคเงื่อนไขที่ขยายบุคคล ผลที่ตามมาก็คือ เพื่อนเจ้าบ่าวเจ้าสาวส่วนมากเป็นบุคคล ที่ เป็นคำเชื่อมระหว่างประโยคหลักกับประโยคย่อย

ฝ่ายหญิงจะส่งตัวเจ้าสาวต่อเมื่อเจ้าบ่าวนอนหอครบกำหนดวันแล้ว

เจ้าบ่าวนอนหอครบกำหนดวันแล้ว : เงื่อนไข

ฝ่ายหญิงจะส่งตัวเจ้าสาว : ผลที่ตามมา

ประโยคความซ้อนนี้มีประโยคย่อย เจ้าบ่าวนอนหอครบกำหนดวันแล้ว เป็นประโยคเงื่อนไขที่ขยายกริยา ส่งตัว ในประโยคหลัก ผลที่ตามมาก็คือ ฝ่ายหญิงจะส่งตัวเจ้าสาว ต่อเมื่อ เป็นคำเชื่อมระหว่างประโยคหลักกับประโยคย่อย

ชายจะแต่งงานเมื่ออายุเท่าใดก็ได้ทั้งนี้ต้องบวชเรียนมาแล้ว

ต้องบวชเรียนมาแล้ว : เงื่อนไข

ชายจะแต่งงานเมื่ออายุเท่าใดก็ได้ : ผลที่ตามมา

ประโยคความซ้อนนี้มีประโยคย่อย ต้องบวชเรียนมาแล้ว เป็นประโยคเงื่อนไขที่ขยายชาย ในประโยคหลัก ผลที่ตามมาก็คือ ชายจะแต่งงานเมื่ออายุเท่าใดก็ได้ ทั้งนี้ เป็นคำเชื่อมระหว่างประโยคหลักกับประโยคย่อย

๕. ประโยคเงื่อนไขซับซ้อน

ประโยคเงื่อนไขซับซ้อน คือ ประโยคเงื่อนไขที่ประกอบด้วยประโยคที่เป็นตัวเงื่อนไขหรือผลที่ตามมามากกว่าหนึ่งประโยค

เงื่อนไขมากกว่าหนึ่งประโยค

ถ้าเราทำความชั่วแล้วพยายามปกปิดความชั่วนั้นไว้ ความชั่วนั้นก็คงจะปรากฏขึ้นสักวันหนึ่ง

ประโยคนี้ประกอบด้วย

เราทำความชั่ว : เงื่อนไขที่ ๑

เราพยายามปกปิดความชั่วนั้นไว้ : เงื่อนไขที่ ๒

ความชั่วนั้นก็คงจะปรากฏขึ้นสักวันหนึ่ง : ผลที่ตามมา

ผลที่ตามมามากกว่าหนึ่งประโยค

ถ้าเราทำความชั่วแล้วพยายามปกปิดความชั่วนั้นไว้ ความชั่วนั้นก็คงจะปรากฏขึ้นและนำความเดือดร้อนมาให้สักวันหนึ่ง

ประโยคนี้ประกอบด้วย

เราทำความชั่ว : เงื่อนไขที่ ๑

เราพยายามปกปิดความชั่วนั้นไว้ : เงื่อนไขที่ ๒

ความชั่วนั้นจะปรากฏขึ้น : ผลที่ตามมาที่ ๑

(ความชั่ว) นำความเดือดร้อนมาให้สักวันหนึ่ง : ผลที่ตามมาที่ ๒

กิจกรรมที่ ๕

๑. บอกลักษณะของประโยคแสดงเงื่อนไข พร้อมยกตัวอย่าง
๒. เปรียบเทียบประโยคแสดงเงื่อนไขกับประโยคแสดงเงื่อนไขซับซ้อนว่าแตกต่างกันอย่างไร
๓. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มศึกษาเรื่องประโยคซับซ้อนยิ่งขึ้น และช่วยกันแต่งประโยคซับซ้อนแต่ละประเภท ประเภทละ ๕ ประโยค แล้วอธิบายให้เพื่อนฟังหน้าชั้นเรียน
๔. เลือกเรื่องที่สนใจมา ๑ เรื่อง แล้ววิเคราะห์ว่าประกอบด้วยประโยคชนิดใดบ้าง และแยกเป็นประโยคย่อยที่สมบูรณ์
๕. อ่านบทความจากหนังสือพิมพ์ แล้วรวบรวมประโยคแสดงเงื่อนไข และวิเคราะห์ว่าประโยคใดเป็นเงื่อนไข ประโยคใดเป็นผลที่ตามมา

บทสรุป

กลุ่มคำ เป็นการนำคำมาเรียงต่อกันเพื่อช่วยขยายความ แม้จะไม่สมบูรณ์แต่ก็สามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของประโยคได้ เช่น ทำหน้าที่เป็นประธาน กริยา ส่วนขยาย เป็นต้น ถ้าหากกลุ่มคำเหล่านั้นมีความหมายสมบูรณ์ชัดเจน เราเรียกว่า ประโยค ประโยคที่เราใช้ในภาษาไทยมีทั้งประโยคความเดียว ประโยคความรวม ประโยคความซ้อน ประโยคแสดงเงื่อนไข แต่ในการพูดการเขียนในชีวิตประจำวัน เราใช้ประโยคที่มีโครงสร้างซับซ้อนกว่าประโยคดังกล่าวเพื่อความชัดเจนในการสื่อสาร นักเรียนจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับประโยคเป็นอย่างดีเพื่อสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้องและเหมาะสม

กิจกรรมบูรณาการ

กิจกรรมเล่นอเนก

- แบ่งนักเรียนออกเป็น ๕ กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มศึกษาค้นคว้าเรื่องประโยคตามหัวข้อต่อไปนี้ แล้วออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน
 - กลุ่มที่ ๑ กลุ่มคำ
 - กลุ่มที่ ๒ ประโยคความเดียวซับซ้อน
 - กลุ่มที่ ๓ ประโยคความรวมซับซ้อน
 - กลุ่มที่ ๔ ประโยคความซ้อนซับซ้อน
 - กลุ่มที่ ๕ ประโยคแสดงเงื่อนไขและประโยคแสดงเงื่อนไขซับซ้อน
- นักเรียนหาบทความกลุ่มละ ๑ เรื่อง ช่วยกันคัดลอกประโยคความเดียว ประโยคความรวม ประโยคความซ้อน ประโยคแสดงเงื่อนไข จากบทความให้ได้มากที่สุด นำเสนอหน้าชั้นเรียน แล้วนำประโยคแต่ละประเภทมาแต่งเป็นประโยคซับซ้อนยิ่งขึ้น
- นักเรียนคัดลอกประโยคซับซ้อนจากหนังสือหรือสื่ออื่น ๆ คนละ ๒๐ ประโยค แล้วนำมาวิเคราะห์ว่าเป็นประโยคซับซ้อนประเภทใด ประกอบด้วยประโยคใดบ้าง
- นักเรียนจัดป้ายนิเทศให้ความรู้เรื่องข้อสังเกตเกี่ยวกับประโยคซับซ้อนยิ่งขึ้น

โครงงาน

นักเรียนเลือกทำโครงงานต่อไปนี้ ๑ หัวข้อ หรืออาจเลือกทำโครงงานอื่นตามความสนใจตามรูปแบบที่ผู้สอนกำหนด โดยให้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน

๑. โครงงานสำรวจคำศัพท์ที่เป็นได้ทั้งกลุ่มคำและคำประสม
๒. โครงงานรวบรวมประโยคซับซ้อนจากหนังสือพิมพ์ คอลัมน์สังคมและวัฒนธรรม การเมือง การศึกษา กีฬา บันเทิง และเทคโนโลยี

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๑. นักเรียนบอกลักษณะของกลุ่มคำ วิเคราะห์กลุ่มคำชนิดต่าง ๆ และนำไปใช้ได้ถูกต้อง
๒. นักเรียนวิเคราะห์ประโยคซับซ้อนประเภทต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามองค์ประกอบ

คำถามทบทวน

๑. กลุ่มคำและประโยคมีลักษณะแตกต่างกันอย่างไร
๒. กลุ่มคำแบ่งเป็นกี่ชนิด แต่ละชนิดมีลักษณะอย่างไร จงยกตัวอย่าง
๓. ในการพูดจาติดต่อสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน นักเรียนนำความรู้เรื่องกลุ่มคำมาใช้ประโยชน์ได้หรือไม่ อย่างไร
๔. ประโยคซับซ้อนยิ่งขึ้นมีลักษณะแตกต่างจากประโยคความเดียว ประโยคความรวม และประโยคความซ้อนอย่างไร จงอธิบาย
๕. การเรียนเรื่องประโยคสามารถนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง
๖. ในชีวิตประจำวัน นักเรียนใช้ประโยคในการสื่อสารหรือไม่ ส่วนใหญ่เป็นประโยคชนิดใด
๗. ประโยคแสดงเงื่อนไขมีลักษณะอย่างไร จงยกตัวอย่าง
๘. ประโยคแสดงเงื่อนไขมีลักษณะคล้ายกับประโยคชนิดใด เพราะอะไร